

★ DE AMICIS ★

Ο ΠΟΘΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΡΑΠΟΝΟΝ ΤΟΥ ΖΟΛΑ

ΕΙΣΗΛΘΟΝ εὐχαρίστως εἰς τὸ πλή-
ρες τάξεως καὶ εὐπρεπειας ὡ-
ραῖον ἐκεῖνο ὁματίον, καθ' ἣν
ἐποχὴν ὁ ἀρχηγὸς τῶν πραγ-
ματιστῶν εἰργάζετο ἐν τῇ με-
γάλῃ εἰκόνι τῶν Ρουγκάν-Μα-
κάρ, προητοιμάζε τὴν μανιῶδη
κατ' αὐτοῦ στυροφορίαν, προσέκλυττε τὸ Εὐ-
αγγέλιον τῆς φυσιοσκοπίας, ἀναιρέπων τοὺς ἀν-
τιπάλους του, ἐνθαρρύνων τοὺς ὑπαδούς του,
ἀνθιστάμενος κατὰ τῆς κριτικῆς. Ἀναλογισθεῖς
δὲ τι ἐσκέφθη καὶ ἔγραψεν ἐπὶ τῆς τραπέζης
ἐκείνης, ἐφ' ἧς ἐστηρίζομεν, κατὰ τὰ τρία περι-
πετειωδέστατα ἔτη ἀφ' οὗτου τὸ τελευταῖον τὸν
εἶχον ἐπισκεφθῇ, κατελήφθη ὑπὸ θαυμασμοῦ.
Πραγματικῶς εἶνε ἀξιοθαύμαστοι καὶ ἀξιοσέβα-
στοι οἱ εἰς τὴν τέχνην θυσιάζοντες τὰς ἀνα-
παύσεις, τὴν ὑγίαν καὶ τὰς ἀπολαύσεις τῆς
νεότητος· μεγάλοι αὐτοὶ ἐργάται, ὑποιαδύηστε
καὶ ἂν εἶνε ἡ κρίσις περὶ τοῦ ταλάντου καὶ
τοῦ πνεύματός των.

Δὲν ὑπάρχει ἀντίρρησης ὅτι ὁ φοβερός καὶ
τρομερός ἐκεῖνος Ζολᾶ εἰργάσθη! Ἐφ' οὗτον
ἐρευνᾷ τις τὴν φύσιν τῆς ἐργασίας του, ἐπὶ το-
σοῦτον τὸν θαυμάζει πλεονέτερον, διότι παρατη-
ρεῖ ὅχι μόνον τὴν δύναμιν, ἀλλὰ τὸν ἀγῶνα
καὶ τὴν ἐξοχον, οὕτως εἰπεῖν, ἰσχυρογνωμοσύνην
τῆς θελήσεως.

Παράδοξος φύσις ἀληθῶς.

Καθ' ὅλον τὸν βίον του φαίνεται φλεγόμε-
νος ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τῆς δόξης, κατακτῶν
ὅμως αὐτήν, νομίζει τις οὕτε τὴν αἰσθάνε-
ται, οὕτε τὴν ἀπολαμβάνει. Ἐξῆσε δι' ἑαυτοῦ
καὶ μόνου, ἐν τῇ σιωπηλῇ οἰκίᾳ του, μακρὰν
τοῦ κόσμου, ὡς ἀληθὲς μοναχὸς τῆς τέχνης,
δὲν ἀνέκοπτε δὲ τὴν μονήρη καλλιτεχνικὴν ζωὴν
του ἢ διὰ τὰ ἐπιτεθῇ ἢ ἀμυνθῇ εὐθαρσῶς, ὡς
ἄνθρωπος παραγνωρισθεὶς καὶ ἐνοχληθεὶς, χωρὶς

ποτὲ νὰ προφέρῃ φράσιν ἢ λέξιν προοιδουσαν
ἐν αὐτῷ αἰσθημα χαρᾶς διὰ τὴν φήμην, ἣν εἶχε
κατακτήσει, διὰ τὴν εὐτυχίαν ἣτις τὸν συνώ-
δευε. Πτωχός, ἐδοξάσθη καὶ ἐπλούτισε, μετὰ
βίον πλήρη ταπεινώσεων καὶ ἀπηλπισμένων
ἀγώνων, πλήν δὲν μετεβλήθη, δὲν συνδιηλλάγη
μετὰ τοῦ κόσμου. Ἀναμφιβόλως ὑπέφερε πολύ.
Καὶ σχεδὸν τὸ ἔλεγεν εἰς φίλον του, ὅστις τὸν
ἐμέμμετο διὰ τὴν βιαιότητα κατὰ τῶν κρι-
τικῶν του: — «ὦ! δὲν γνωρίζεις πόσον μ' ἔκα-
μον νὰ ὑποφέρω!» — Ἐκ τούτου καὶ τὸ ἐλάτ-
τωμα ἐκεῖνο τῆς κατανυκτικῆς διαχύσεως καὶ
ἡ μελαγχολία καὶ τὸ ὑποπτον ὅπερ τὸν χαρα-
κτηρίζει. Ἐδέχετο εἰλικρινῶς φιλοφρόνως τοὺς
ἐπισκέπτας του, καὶ ὅμως τὸ ἐρευνητικὸν βλέμμα
του ἐφαίνετο ὅτι ἀπεκάλυπτε, ἐν τῷ πνεύματι
τῶν ἐπαινετῶν του μικρὰν τινα ὑποκρισίαν,
μικρὰν τινα ἀπιστίαν. Πρὸς στιγμὴν ἐνόμιζε τις
ὅτι θὰ ἡγείρετο τῆς θέσεώς του καὶ θὰ ἔλεγε
πρὸς τοὺς περικυκλοῦντας αὐτὸν θαυμαστάς.
«Ἀς τελειώσωμεν αὐτὴν τὴν κωμῶδιαν» εἶπθε
ἀγρύτοι, οἱ ὑποῖσι πολὺ εὐχαρίστως θὰ μοῦ
ψάλλετε τὸν ἀναβαλλόμενον εὐθύς ὡς διασκελί-
σητε τὸ κατωφλίόν μου». Σπανίως ἐπαινος
ἀντενάλλα ἐπὶ τοῦ προσώπου του τὴν εὐχαρί-
στησιν. Πολλάκις εἰς τὰ ἔργα του διαφαίνεται
ἡ ὑπερηφάνεια, οὐδέποτε ὅμως ἡ προσωπικὴ
ματαιότης. Καὶ εἰς τὴν ζωὴν ἥτο ὁ αὐτός. Σο-
βαρός, λιτοδίαιτος. Ἐγέρους τῶν ὕλικῶν καὶ
ματαιῶν ἡδονῶν. Ἄνευ τέκνων, ἔζη μετὰ τῆς
γυναικὸς του, — καθὼς ὁ ἴδιος ἔλεγεν — ὡς καλοὶ
φίλοι, καὶ πλήν τῆς τέχνης, δὲν κατεῖχε τὸ
πνεῦμά του οὐδὲν ἕτερον μέγα πάθος, πάθος
ὅπερ ὑπεστηρίχθη ἐν αὐτῷ ὑπὸ ἀπείρου ἔρωτος
ἢ μᾶλλον ὑπὸ ἀκαθέκτου ἀνάγκης νὰ ἐργάζεται.

Τί εὐτυχία! Νὰ εἶνε τις τόσο ἰσχυρὸς πραγ-
ματιστὴς ἐν τῇ τέχνῃ καὶ τόσο ἀκράδαντος
ἰδιολόγος ἐν τῇ ζωῇ!

★ ★

Ὁ Ζολᾶ ἀνέκει εἰς τοὺς Γάλλους συγγρα-
φεῖς, οἵτινες, ἀφοῦ ἐπὶ πολὺ ἀνέμειναν τὴν τύ-
χην, ἐπλούτισαν τάχιστα. Ἀνέκει προσέτι εἰς
τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, οἵτινες ἐφείσθησαν τοῦ

χρόνου των καὶ τῆς πρὸς τὴν ἐργασίαν ἐλευθερίας των μανιωδῶς. Ἐξῆς δ' ἐρημίτου βίον διότι, πολεμῆσας λυσσωδῶς πολλὰς προλήψεις, πληγώσας πολλὰς φιλαυτίδας, ἐγείρας ὀργὴν καὶ μίσην, θὰ ὑπερρεῖτο, ἐὰν ἐσύχναζεν εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον, ν' ἀγωνίζετο αἰωνίως, ἄμοιρος δὲ παρισυνῶ πνεύματος, ὅπερ εἶνε φοβερόν ὅπλον διὰ τὰς συζητήσεις τῶν αἰθουσῶν καὶ λεσχῶν, ἡσθάνετο ὅτι δὲν θ' ἀντεῖχεν εἰς τὰς μαινομένους γλώσσας καὶ τοὺς κεραυνοβόλους χλευασμούς, οἵτινες θὰ τὸν ἐπληρσσαν πανταχόθεν. Καὶ δι' αὐτὸ ἐκλείσθη εἰς τὸ σπουδαστήριόν του καὶ ἐθυσίασεν ὅλην τὴν ζωτικότητά του εἰς τὴν ἐργασίαν.

Αὐτὰ ἐσκεπτόμην κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν μου ἐκείνην, ὅτε εἰσῆλθεν ὠχρὸς καὶ ἔχων τὴν κόμην ἐν ἀταξίᾳ. Ἐφερε βαθυχρουν τρικὸ ἐσφριγμένον περὶ τὴν ὄψυν, ἄνευ λαίμοδετου καὶ ἐμβάδας ἐκ μαύρου ὑφάσματος. Παράδοξος ἐνδυμασία παλαιστοῦ καὶ ἐργάτου. Μοὶ ἐφάνη μικρότερος καὶ ἰσχυρότερος ἅψ' ἢς τὸν εἶδον τὸ πρῶτον. Ἡ κοιλία του προεῖχε, πλὴν τὸ πρόσωπόν του εἶχεν ἀδυνατίσει. Ἦτο ὠχρὸς καὶ ἐφαίνετο μελαγχολικός. Καὶ εἰς τὴν μελαγχολίαν του ἐκείνην ἀπέδωκα τὴν ἀσυνήθη εἰς αὐτὸν διαχυτικότητα μεθ' ἧς μ' ἐδέχθη. Ἐκάθησε παρὰ τὸ κατὰφορτον ἐξ ἐφημερίδων καὶ ἀσφαγίστων ἐπὶ ἐπιστολῶν γραφεῖόν του καὶ διὰ φωνῆς κατακόπου, ὅσον καὶ τὸ πρόσωπόν του, μοὶ ἀπήντησε ὅτι δὲν ἔχει καλῶς.

Μετὰ μίαν στιγμὴν προσέθηκεν :

— Γνωρίζετε ὅτι εἶχα τὴν δυστυχίαν νὰ χάσω τὴν μητέρα μου.

Καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐπληρώθησαν δακρύων.

Μοὶ ὠμίλησε καὶ πάλιν περὶ τοῦ σκοποῦ ὃν εἶχε νὰ ἔλθῃ εἰς Ἰταλίαν νὰ μείνῃ ἐπὶ τινα χρόνον. Ἀπὸ τίνος ἡσθάνετο ἑαυτὸν καταπεπονημένον καὶ ἐπεθύμει ν' ἀναπαυθῇ. Ἡθελε νὰ ἔλθῃ εἰς Ἰταλίαν χωρὶς οὐδεὶς νὰ τὸ γνωρίζῃ, ἐκτὸς ὀλίγων φίλων του, διὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ ζήσῃ μόνος καὶ ἡσυχος.

— Ἐγὼ ἀνάγκην ἀναπαύσεως . . . — μοὶ ἐπανελάβε θλιβερώς — δὲν δύναμαι πλέον νὰ ἐργάζομαι ὅπως ἄλλοτε, δὲν εἶμαι ὁ ἴδιος. Διὰ νὰ γράψῃ τις, βλέπετε, ἔχει ἀνάγκην ὀρίζοντος, ἀέρος, πεποιθήσεως πρὸς τὴν ζωὴν.

Συνεκινήθην καιρίως, τοσοῦτον μᾶλλον, καθ' ὅσον καὶ ἡ ἐκφορὰς του δὲν διέψευδε τοὺς λόγους του.

Ἐπὶ τινα χρόνον ἐνόμιζεν ὅτι πάσχει ἀπὸ καρδιακὸν νόσημα, ἀλλ' οἱ ἱατροὶ τὸν εἶχον πείσει ὅτι ὁ φόβος του ἦτο μάταιος. Ἐν τούτοις, πάντοτε ἡσθάνετο ἐν ἑαυτῷ φοβεράν ἀνησυχίαν, ἥτις τὸν ἡμπόδιζε νὰ ἐργάζεται καὶ τοῦ ἐπαρουσίαζε τὰ πάντα μαύρα. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν μόνον σκοπὸν εἶχε νὰ καταγείνῃ εἰς τὸ μυθιστόρημα. Μετὰ τοὺς Ρουγκὸν-Μα-

κάρ, ἐξ ὧν ἔλειπον ἔτι ἑνδεκα μυθιστορήματα τότε, θὰ ἐξέδιδεν εἰκοσιν ἀκόμη τόμους καὶ εἶτα θ' ἀφοσιούτο καθ' ὅλοκληρίαν εἰς τὸ θέατρον, ὅπερ ἦτο πάντοτε ἡ κυρία σκέψις του.

Τὸν ἠρώτησα ἐὰν καὶ ἡ φυσικὴ κατάστασις του τὸν ἡμπόδιζεν ἐνίοτε νὰ ἐργασθῇ.

— "Α ! ποίαν χορδὴν ἐγγίζετε ! — ἀπήντησεν — Ἐρχονται ἡμέραι καθ' ἃς νομίζω ὅτι εἶμαι πλέον νεκρὸς διὰ παντός. Κάθημαι ἐνωρίτατα πρὸ τοῦ γραφεῖου μου, χωρὶς νὰ ἔχω κἄν συνείδησιν τῆς καταστάσεώς μου, καθ' ἣν δὲ στιγμὴν νομίζω ὅτι ἀνέλαβα τὸ νῆμα τοῦ μυθιστορήματός μου, αἰσθάνομαι ἐν τῇ κεφαλῇ κενὸν καὶ σιγὴν τρομακτικὴν.

Πρόσωπα, τόποι, σκηναί, περιπέτεια, τὸ πᾶν εἶναι παγερόν, ὡς εἰς σκοτεινὴν ὑμίχλην εἰς ἣν μοὶ φαίνεται ἀδύνατον νὰ κατορθώσω πλέον νὰ εἰσέλθῃ ἔστω καὶ μία ἡλιακὴ ἀκτίς. Τότε μένω ὥρας ὅλοκληρους ἀκίνητος, σσηρίζων τὴν κεφαλὴν διὰ τῆς χειρὸς καὶ προσηλὼν τὸ βλέμμα ἐπὶ τοῦ παραθύρου, ὡς ἄνθρωπος ὅστις ἀπώλεσε τὴν μνήμην. Κατόπιν μὲ καταλαμβάνει φρικώδης ἀποθάρρυνσις.

— Πῶς ! — τῷ εἶπα — καὶ σεῖς, ὅστις ἀκολουθεῖται ὁδὸν τόσον σαφῶς καὶ βαθέως κεχαραγμένην, ὅστις ἐργάζεσθε διὰ τόσον αὐστηρὰς μεθόδου, περὶ ἧς φαίνεσθε τόσον βέβαιος, καὶ σεῖς ὑπόκειται εἰς ἀποθάρρυνσεις καὶ ἀμφιβολίας;

— Ἐὰν ὑπόκειμαι ! Ἀλλὰ ποῖος δὲν ὑπόκειται ; Εἰς τὸν αἰῶνά μας δύο μόνον καλλιτέχναι, εἰς ποιητὴς καὶ εἰς ζωγράφος, οὔτε μακρόθεν ὑποπεύθησαν ποτὲ ὁ μὲν ὅ,τι εἶνε δυνατόν νὰ σύρῃ ἐπὶ τοῦ πανίου κακῶς τὸν χρωστήρα, ὁ δὲ νὰ γράψῃ κακὸν στίχον. Ὁ Κουρμπέ καὶ ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ. Ἐγὼ εὐρίσκω ἀπαίσιον σήμερον ὅτι ἕκαστα χθές, καὶ δι' αὐτό, ἐὰν θέλω νὰ κάμω καλὸν τι, οὐδέποτε στρέφω τὸ βλέμμα ὀπίσω. Καὶ δι' αὐτό, εὐθὺς ὡς τελειώσω ἐν βιβλίον, δὲν ἀσχολοῦμαι πλέον εἰς αὐτό, καὶ ὄχι μόνον ἀποφεύγω πᾶν τὸ δυνάμενον νὰ μοὶ δώσῃ ἀφορμὴν νὰ ὑμīλήσω περὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ καταβάλλω καὶ πᾶσαν προσπάθειαν νὰ τὸ λησμονήσω. Σὰς βεβαιῶ ὅτι ποτέ, οὐδεποτε, ἐπαναγινώσκω ἔστω καὶ μίαν γραμμὴν, ἐξ ὧν γράφω, ἐκτὸς ἐὰν ἀναγκασθῶ, ὅπερ σπάνιον, νὰ σβῶσω ἐπαναλήψιν τινα. Αἱ ! ὁσάκις ἐπαναγινώσκω τι, οἰκτείρω ἑαυτὸν μέχρι δακρύων.

— Διὰ τί ;

— Ἀλλὰ διὰ τὰς ιδέας, διὰ τὴν μέθοδον, διὰ τὸ ὕψος, διὰ τὴν γλώσσαν, δι' ὅλα. Ἐὰν δὲν ἔζων ἐν τῇ ἀδιαιλείπτῳ αὐτῇ ἀμφιβολίᾳ, ἐὰν δὲν ἐδασάνιζα τὸ πνεῦμά μου τόσον, νομίζετε ὅτι θὰ εἶχα τὸ ὕψος αὐτό, νομίζετε ὅτι ἡ υγεία μου θὰ ἦτο εἰς αὐτὴν τὴν ἀθλίαν κατάστασιν ; Παρατηρήσατε τὰς χειρὰς μου. Δὲν δεικνύουσιν ὅτι πάσχω ἀπὸ *delirium tremens* ; Καὶ ὅμως, μόνον ὕδωρ πίνω !

Μετά τινα στιγμήν προσέθηκε :

— Σκοτόνομαι ἐργαζόμενος, καὶ ὁμῶς δὲν κατορθῶ ὅ,τι θέλω. Ὁ πόθος μου εἶνε . . .

Ἐσίγησε καὶ μετὰ στιγμήν ἐξηκολούθησε :

— Ἐὰν εἶχα κκίρυν, θ' ἀνελάμβανα τὴν ἐκδοσὶν ἐφημερίδος, ἥτις ἀσχολουμένη ἐλάχιστα εἰς τὴν πολιτικὴν, τὴν καταστροφὴν μας, κύριον σκοπὸν θὰ εἶχε ν' ἀκολουθῇ βῆμα πρὸς βῆμα τὴν φιλολογίαν τῶν ἄλλων ἐθνῶν πιστῶς, θὰ ἦτο ἐνήμερος παντὸς ὅ,τι δημοσιεύεται εἰς Μαρδίτην ἢ Πετρούπολιν, Ρώμην ἢ Στοκχόλμην, μετ' εὐρείας, ὅσον καὶ ἀπροσωπολήπτου, εὐμενοῦς μᾶλλον ἢ αὐστηράς, κριτικῆς, ἀνεξαρτήτως συγγραφῆς ἢ σχολῆς, εἰς τρόπον ὥστε νὰ κατορθοῦτο ἡ γνωριμία ὅσον τὸ δυνατόν πλειοτέρων συγγραφέων. Ἰδοὺ τί μᾶς χρειάζεται, ἀλλὰ πῶς νὰ κατορθωθῇ ; Τοιαύτη ἐφημερίς θ' ἀπερρόφα ὁλόκληρον τὴν ζωὴν ἐνὸς ἀνθρώπου.

Ἐν τούτοις, ἀπὸ τοῦ 1810 ἡ Γαλλία ἔκκαμεν ἐν βῆμα εἰς τὴν μελέτην τῶν ξένων γλωσσῶν, ἐκτὸς τοῦ ὅτι μετεφράσθη καὶ μέγα ἀριθμὸς ξένων βιβλίων καὶ δὲν ἐκπλησσόμεθα πλέον διότι ἐφημερίς τις καταγίνεται διὰ ξένον συγγραφέα μὴ κακτημένον εὐρωπαϊκὴν φήμην . . .

Διέκοψε τὴν ὁμιλίαν καὶ μοὶ ἐπαλέαθεν ὅτι αἰσθάνεται μεγάλην διανοητικὴν καταπόνησιν, ὅπερ τὸν ἐθλίβε καίριως.

— Ἀλλὰ τίς ἐκ τῶν ἀναγινωσκόντων ὅ,τι γράφετε θὰ ὑποπτεύετο ὅτι εἴσθε κατὰπονος ;

— Ἐννοῶ, δὲν τὸ παρατηρεῖτε, ἀλλὰ καταβάλλω ὑπερᾶνθρώπους κόπους διὰ ν' ἀποκρύψω τὸν κάματον ὑφ' οὗ κατέχομαι.

Ἀφ' οὗ δ' ἐσκέφθη ἐπὶ τινὰς στιγμὰς προσέθηκε :

— Πρὸ παντὸς κατεπονήθην διὰ τὸν πόλεμον, ὅστις μοὶ ἐπέσυρε τόσον μῖσος. Εἶνε ὑπερτερον τῶν δυνάμεών μου νὰ εἶμαι συγχρόνως κατεδραφιστής καὶ νεοεικοδόμος. Εὐρίσκουμαι εἰς λίαν δυσχερεῖς περιστάσεις. Ὁρῶ νὰ καταστρέφω καὶ δημιουργῶ, τοῦτο δὲ δὲν μοὶ συγχωροῦσι. Νομίζουσιν ὅτι μισῶ τὰ πρόσωπα, ἐνῶ πολέμῳ τὰς ιδέας μόνον. Ἐκκαμβάνουσιν ὡς πρόστυχον ἐγωῖσμόν, ὅ,τι εἶνε συνειδήσις καλλιτέχνου. Καὶ θλίβομαι, καὶ ἐπιθυμῶ νὰ ἐξεύρω τρόπον, γράφων, ν' ἀνατρέψω τὴν γελοίαν καὶ ἀπεχθὴ μυθολογίαν ἣν ἐδημιούργησαν κατὰ τοῦ δυστυχοῦς ἀτόμου μου. Ἀληθὴ μυθολογίαν, σὰς βεβαιῶ. Ὅσοι διαδίδουσι τὰ μυθεύματα αὐτά, δὲν τὰ πιστεύουσιν, ἀλλὰ τὸ πολὺ πλῆθος παρσύρεται. Τὸ πολὺ πλῆθος μ'

ἐκκαμβάνει ὡς ἄνθρωπον ἀσυνείδητον, ἄνομον, ἀνείσχυτον, ἀνείσθητον, κερδοσκόπον τῆς ἀνηθικότητος, κάθαρμα, αἰμοπότην, κολασμένον.

Νομίζουσιν ὅτι ὁσφραίνουμαι ὅλον τὸν βόρβορον, ὡς τινα τῶν προσώπων μου καὶ ὄχι μόνον τὸν ἠθικὸν βόρβορον. Ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει μου καλύπτουσι τὸ πρόσωπον καὶ φράττουσι τὴν ῥίνα. Ὑστερον ἀπ' ὅλα αὐτά, σκέπτομαι, «εἶμαι καλὸς ἄνθρωπος ;» Εἶνε κουφότης νὰ τὸ εἴπω ; — Εἰς τὴν κεφαλὴν αἰσθάνουμαι σῶον νοῦν καὶ εἰς τὸ στῆθος μου ἐντιμὸν καρδίαν. Δὲν δύνασθε νὰ πιστεύσητε πόσον δύσκολον εἶνε εἰς τὴν Γαλλίαν νὰ ἐκριζώσῃτε προκατάληψιν τινα. Ἐναντίον μου ἐμορφώθη συκοφαντικὴ παράδοσις. Λοιπὸν ! Εἶμαι τεσσαράκοντα ἐτῶν, πιθανὸν νὰ ζήσω εἴκοσιν ἔτη, ἀλλ' εἶμαι πεπεισμένος ὅτι δὲν θὰ κατορθώσω νὰ ἴδω τὸ τέλος τῆς παραδόσεως αὐτῆς. Καὶ αὐτὸ μὲ πληγώνει.

— Ἐστὲ βέβαιος ὅτι ἡ παράδοσις δὲν ὑπερέβη τὰ σύνορα, ἐπομένως ἡμεῖς σὰς κρίνομεν διαφύρως. Ὅσοι σὰς ἀναγινώσκουσι διὰ τοῦ ἐνὸς ὀφθαλμοῦ βλέπουσι μόνον Λαντιέ καὶ Μπιζάρ, Πιέρ Ρουγὸν καὶ Ρενέ. Ἡμεῖς σὰς ἀναγινώσκουμι καὶ διὰ τῶν δύο ὀφθαλμῶν καὶ βλέπομεν Μιῆτ καὶ Γκουζέ καὶ Λαλί καὶ Ἐλέν, δι' ὃ κρίνομεν τὴν οὐσιώδη φύσιν τοῦ καλλιτέχνου ἐκ τῆς ἐντάσεως τῶν ἐκδηλώσεων τῆς καρδίας καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς πληθύος καὶ τῆς ἀκτινοβολίας των.

— Λέγουσιν ὅτι βορβορῶ τὰ πάντα.

— Λέγουσι τὰ αὐτά καὶ διὰ τὸν Φλωμπέρ.

— Καὶ τί σκέπτονται εἰς τὴν Ἰταλίαν ὅταν ἀναγινώσκουσι τοιαύτας κρίσεις ;

— Δὲν γνωρίζω . . . ἀλλ' ἐξηκολούθοῦσι ν' ἀναγινώσκουσι τὸν Φλωμπέρ.

— Ὑποθέτω, ἀφ' οὗ ὁ λόγος περὶ κριτικῆς, ὅτι βιβλίον τι, ὅπερ ἐτοιμάζω, νέου εἶδους, θὰ ἐπιδράσῃ ὡφελίμως. Συλλέγω, καθ' ὅσον λαμβάνω γνώσιν, ὅλας τὰς ἐναντίον μου ὕβρεις καὶ αἰσχρογραφίας. Σὰς διαβεβαιῶ ὅτι ἀναγινωσκόμεναι ὅλα ἡμοῦ, προξενούσι παράδοξον ἐντύπωσιν. Θὰ τὰς δημοσιεύσω εἰς ἕνα τόμον μετὰ προλόγου ἐπὶ τῆς κριτικῆς καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον : *Αἱ ὕβρεις των*. Αὐτὸ θὰ εἶναι ἡ ἀπολογία μου.

Ἦτο ἡ σταθερὰ ιδέα του. Ὅ,τι καὶ ἂν ἔκαμε προσέκρουεν ἐκεῖ πάντοτε. Τὸ μέγιστον παράπονον του ἦτο ὅτι ὡς ἄνθρωπος ἐκρίθη κακῶς, καὶ ἐθλίβετο καίριως. Αὐτὴ ὑπῆρξεν ἡ βάσανος ὅλων τῶν καλλιτεχνῶν ὅσῃς ἐσυκοφαντεῖτο ὁ χρακκτῆρ των . . .

Μετάφρασις ΑΛΕΞ. Π. ΔΟΥΖΙΝΑ

